

Sammendrag:

Pendling og regional interaksjon på Østlandet

Fylkeskommunene på Østlandet har laget en felles regionalpolitisk plattform og et felles handlingsprogram for å fremme ønsket utvikling – Østlandssamarbeidet. Det ene hovedmålet er å sikre en balansert og bærekraftig utvikling innenfor regionen gjennom utvikling av flerkjernestrukturer, det andre å minske presset på selve hovedstadsområdet. Transportinfrastrukturens betydning både for daglig aktivitet som pendling og bruk av servicetilbud og for næringslivets kontaktmønstre genererer primært interaksjon oppover og på tvers i senterhierarkiet. Transportinfrastrukturen har imidlertid fått økende betydning også for transport *til* distriktene *fra* byområdene.

Hovedoppmerksomheten i dette prosjektet har vært rettet mot de største byregionene, dvs Nedre Glomma med Sarpsborg og Fredrikstad, Oslo og Mjøsbyene, og hvor vi har sett på utviklingen i pendlingsmønstret mellom regionene, internt mellom sentrum og omland, og mellom kommuner innen hver region

Gjennomgangen av den enkelte region kan kort oppsummeres slik:

Folketallet i *Østfold* økte med gjennomsnittlig 0,4 prosent pr år i perioden 1980-2003, samtidig som pendlingen ut av fylket økte med over fem prosent pr år. Veksten var aller sterkest for Haldenregionen, minst for Indre Østfold, men alle med vekstrater som er 10-20 ganger høyere enn veksten i folketall. I perioden 2000-03 flatet gjennomsnittsveksten ut i alle regionene, og tydeligst i Indre Østfold.

Oslopendlingen er hovedrelasjonen ut av fylket, men i omfang også større enn de aller fleste interne østfoldrelasjonene. Veksten har imidlertid stoppet helt opp i perioden 2000-03. Samtidig har pendlingen fra Osloregionen økt med åtte prosent, slik at den store ubalansen er blitt redusert. Internt i fylket er pendlingen mellom Sarpsborg og Fredrikstad den klart viktigste.

Folketallet i *Akershus* vokste med i gjennomsnitt 1,2 prosent pr år i hele perioden 1980-2003. Pendlingen til Oslo fra Akershusregionene økte i samme periode med i gjennomsnitt 1,6 prosent. Forholdet mellom befolknings- og pendlingsvekst er altså ikke på langt nær så dramatisk som i Østfold, noe som også forteller at Akershus-Oslopendlingen var relativt mer etablert allerede i 1980. Som for Østfold sank pendlingen fra Akershus til Oslo i perioden 2000-03.

Kombinasjonen av høy vekst i utpendling og lav vekst i innpendling er én indikator på en toveis regional integrasjon i Oslo-Akershus som er vesentlig større i dag enn for 25 år siden. I hvilken retning utviklingen vil gå i lys av den

absolutte nedgangen i innpendling vi observerer i de siste årene, i perioden 2000-03, er vanskelig å si uten å gå nærmere inn i årsaksforholdene.

Oversiktsbildet er at i gjennomsnitt vokste pendlingen fra Region Øst med ca tre prosent årlig i hele perioden 1980-2003. Alle regionene erfarte vekst i langtidsperspektivet. Trenden er like entydig i korttidsperspektivet 2000-03, men da med motsatt fortegn. Pendlingen *fra* Osloregionen viser en noe annen utvikling, slik at ubalansen mellom inn- og utpendling er vesentlig mindre enn for 25 år siden. Balanseforholdet var i 1980 for hele Region Øst ca 10:1, og sank til under 5:1 i 2003.

Folketallet i *Hedmark og Oppland* er nær det samme i dag som i 1980. Alle pendlingsrelasjoner både innen og mellom regioner er karakterisert av helt andre og større vekstrater, for de fleste fem-seks prosent i gjennomsnittlig årlig vekst.

Dette gjelder også pendlingen til Osloregionen. Men det karakteristiske er også her at den har sunket i absolutt og relativt omfang de senere år, samtidig som den fortsatt er stor i forhold til de aller fleste andre relasjoner.

Det har i hele perioden 1980-2003 vært høy veksttakt i pendlingen mellom de tre Mjøsregionene, også de senere år. Men omfanget er fortsatt relativt lite målt i forhold til den totale yrkesbefolkningen og i de fleste tilfellene også i forhold til oslopendlingen.

Sammenligner vi likheter og forskjeller mellom regionene, finner vi at

- Pendlingsaktiviteten har vokst absolutt og relativt meget sterkt i alle deler av Region Øst, det handler om en gjennomsnittlig årsvekst for hele perioden 1980-2003 på fem-ti prosent for alle regioner og relasjoner unntatt for akershuspendlingen til Oslo. Dette er vekstrater av en helt annen størrelsesorden enn for folketallsveksten, som for perioden varierer fra nær nullvekst i Hedmark og Oppland til 1,2 prosent for Akershus, og med et gjennomsnitt for hele regionen på 0,6 prosent.
- Akershuspendlingen til Oslo er et unntak fra hovedtendensen. Også den har økt, men i vesentlig lavere veksttakt enn ellers. Samtidig har pendlingen til Akershus økt med vel fem prosent, slik at ubalansen er halvert siden 1980, til i dag ca 3:1.
- Pendlingen *fra* Osloregionen viser en annen og motsatt utvikling, med det resultat at ubalansen mellom inn- og utpendling er vesentlig mindre enn for 25 år siden, også i løpet av de senere årene fordi pendlingen til Oslo har sunket og utpendlingen økt. Balanseforholdet var i 1980 for hele Region Øst ca 10:1, og sank til under 5:1 i 2003.
- En annet helt gjennomgående karakteristikk er at veksten i pendlingen i perioden 2000-03 er mindre, ofte vesentlig mindre, enn gjennomsnittet for hele perioden 1980-2003. Det er til og med slik at vi finner en lang rekke eksempler på negativ vekst i denne siste perioden, og særlig mot Osloregionen. Vi kan ikke si når i perioden langtrenden ble brutt og i hvilken retning utviklingen vil gå, uten å gå nærmere inn i årsaksforholdene, dvs om vi her ser en ny trend eller et tids- og konjunkturbestemt korttidfenomen.